

ประวัติศาสตร์และภูมิหลังของชุมชนมุสลิมเกาะยวน้อย

HISTORY AND BACKGROUND OF THE MUSLIM COMMUNITY OF KOH YAO NOI

ธนโชติ ประหยัตทรัพย์¹ และอับดุลรอญิง สื่อแต่²
Thanachot Prayatsub¹, and Abdulroning Sue Tae²

¹ คณะวิทยาการอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
Faculty of Islamic Sciences, Prince of Songkla Universit
E-mail: Thanachot.khok@gmail.com
² คณะวิทยาการอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
Faculty of Islamic Sciences, Prince of Songkla Universit

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่องมุสลิมเกาะยวน้อย :
การผสมผสานทางวัฒนธรรมการปรับตัวและการดำรงอัตลักษณ์ หลักสูตรหลักสูตรปรัชญาศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต
คณะวิทยาการอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

Received : February 1, 2022

Revised : June 5, 2022

Accepted : June 30, 2022

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์หัวข้อ มุสลิมเกาะยวน้อย : การผสมผสานทางวัฒนธรรมการปรับตัวและการดำรงอัตลักษณ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความเป็นมาและภูมิหลังของมุสลิมเกาะยวน้อย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ค้นคว้าจากเอกสารและภาคสนามโดยใช้เทคนิค วิธีการวิจัยทางมานุษยวิทยาวัฒนธรรมชาติพันธุ์วรรณาเป็นระยะเวลา 6 เดือน ใช้กระบวนการการเก็บข้อมูล 5 รูปแบบ ได้แก่ การศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่ม ต่อมาใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) และวิเคราะห์โดยการจำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis)

ผลการวิจัย พบว่า เกาะยวน้อยเป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีมานานกว่า 200-300 ปี มีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์กับเมืองกลาง (จังหวัดภูเก็ต) และมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ อีกทั้งประเพณีและพิธีกรรมทางศาสนาส่วนใหญ่ยังคงยึดอยู่กับตามวัตรปฏิบัติและการวินิจฉัยของอิสมาแอล โรมินทร์ หรือปะหลางแอ (1923-1986)

คำสำคัญ

เกาะยวน้อย ประวัติศาสตร์ ประเพณี พิธีกรรม

ABSTRACT

This thesis objective: Study the history and background of the Muslims of Koh Yao Noi This research is qualitative. Research papers and the field using techniques. The research method in ethnographic cultural anthropology for 6 months was based on five data collection processes. Documentary Research, Informal Interview, In-depth Interview, Participant Observation, and Focus Group, analytic induction was used and the analysis was done by typological analysis.

The results of the research revealed that Koh Yao Noi is an old community that existed for more than 200-300 years and is historically related to the city of Thalang. (Phuket) and ethnic diversity Moreover, most of the religious traditions and ceremonies are still based on the practices and judgments of Palaung Ae (1923-1986)

KEYWORDS

Koh Yao Noi; History; Customs; Rites

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เกาะยวน้อยถือเป็นพื้นที่ที่ถูกกล่าวถึงในบันทึกต่าง ๆ มาอย่างยาวนาน โดยเป็นส่วนหนึ่งของจังซีลอน (Junkceylon) หรือเมืองกลางในอดีต และถือเป็นพื้นที่ที่กองทัพ หรือพลทหารทั้งสยาม พม่า และญี่ปุ่นใช้เป็นที่ตั้งทัพ นอกจากนี้จากการเข้ามาสำรวจของดร.เคนนิทพบว่า เกาะยวคือสถานที่ที่อุดมสมบูรณ์ไม่ต่างจากเมืองกลาง แต่เนื่องจากความยากลำบาก ด้วยปัจจัยต่าง ๆ ในยุคนั้น เช่น ไม่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลสยาม คนในพื้นที่เริ่มมีท่าทีต่อต้านชาวตะวันตก และยังคงมีกลุ่มโจรสลัดมลายูที่คอยปล้นสะดมเรือ โดยเฉพาะในบริเวณ เกาะยวที่มีโจรสลัดที่คอยปล้นเรือสินค้าอยู่เป็นประจำ ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า น่าจะเป็นโจรสลัด อยู่ยงตะนาว (Ujung tanah) เป็นโจรสลัดที่ใหญ่มากกลุ่มเดียวกับที่มักจะเข้ามาปล้นเมืองท่าอื่น ๆ อย่างเช่นเมืองพัทลุง (สายสกุลสุลต่านสุลัยมาน, 2530 : 63) ส่งผลให้แผนการที่จะขุดแร่ดีบุกของกัปตันฟรานซิส โกล์บ์บนพื้นที่เกาะยว ล้มเหลว (Colonel G.E. Gerini, 1905)

ต่อมาหลังจากเสร็จสิ้นสงคราม มีชาติพันธุ์ต่าง ๆ เริ่มอพยพเข้าสู่เกาะยวน้อยโดยเฉพาะมุสลิม จากจังหวัดตรัง และกลุ่มมุสลิมจากเมืองกลาง จนกระทั่งเกาะยวน้อยกลายเป็นชุมชนขนาดใหญ่ และได้การฟื้นฟูอิสลามครั้งสำคัญในเกาะยวน้อย โดยเริ่มต้นด้วยครอบครัวของอิสมาแอล โรมินทร์ หรือรู้จักในชื่อ ปะหลางแอ ซึ่งมีชาวบ้านส่วนใหญ่ในพื้นที่ให้ข้อมูลกับผู้วิจัยว่า บรรพบุรุษของปะหลางแอได้อพยพมาจากทางตอนใต้ของประเทศไทย การฟื้นฟูอิสลามของปะหลางนอกจากจะยกระดับศีลธรรมของศาสนาอิสลามแล้วยังได้เปลี่ยนแปลงบรรทัดฐานทางสังคมทั้งในด้านประเพณีและพิธีกรรมทางศาสนา ซึ่งใช้ปอเนาะและสิ่งที่เรียกว่า กะรอมีต (Charismatic) ในการขับเคลื่อนแนวคิดของตนเอง จนได้รับความนิยมเป็นวงกว้างตั้งแต่จังหวัดสงขลา จนถึงจังหวัดระนอง (M.Joll, 2015)

ต่อเมื่อพลวัตทางสังคมเคลื่อนตัวไปพร้อม ๆ การรับรู้ของมุสลิมต่างพื้นที่ที่เปลี่ยนแปลงไปเกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรมทางศาสนาในเกาะยวน้อยที่ค่อนข้างมีเอกลักษณ์และแตกต่างจากมติของสำนักจุฬาราชมนตรี เช่น การกำหนดวันสำคัญทางศาสนา และการผ่อนปรนละหมาดวันศุกร์ (Jumaah) เป็นต้น ซึ่งก่อให้เกิดความไม่เข้าใจและอาจนำไปสู่ความขัดแย้งที่รุนแรงภายในสังคมมุสลิม ผู้วิจัยจึงมองเห็นว่า การศึกษาถึงประวัติศาสตร์ ประเพณี และพิธีกรรมทางศาสนาของมุสลิมเกาะยวน้อยจะสามารถสร้างความเข้าใจภายในสังคมมุสลิม และสร้างความเป็นปึกแผ่นระหว่างชุมชนและสาธารณะได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

ศึกษาความเป็นมาและภูมิหลังของมุสลิมเกาะยาวน้อย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษางานวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ค้นหาจากเอกสารและภาคสนามโดยใช้เทคนิควิธีการวิจัยทางมานุษยวิทยาวัฒนธรรมชาติพันธุ์วรรณาเป็นระยะเวลา 6 เดือน และนำเสนอข้อมูลในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

สำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยจะใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลภายใต้กระบวนการสำคัญใน 5 รูปแบบ ได้แก่ การศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่ม โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) การศึกษาเอกสาร เอกสารที่จะใช้ในการวิจัยนี้เป็นการมุ่งรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร 2

ประเภท ได้แก่ เอกสารปฐมภูมิและเอกสารทุติยภูมิ

2) การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal or Unstructured Interview) ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบบังเอิญ (Accidental sampling) เพื่อชักถามข้อมูลแวดล้อมทั่วไป เช่น วิถีชีวิตการปฏิสัมพันธ์ และการมีส่วนร่วมในพิธีกรรม เป็นต้น รวมถึงสอบถามถึงรายชื่อของผู้อาวุโส ปรชาญชาวบ้าน และผู้นำทางศาสนา เพื่อเลือกเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

3) การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก ผู้วิจัยเลือกสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลัก 3 คน ได้แก่ ผู้อาวุโสที่อยู่ในพื้นที่มาเกินกว่า 50 ปี, ปรชาญชาวบ้านและผู้นำทางศาสนา ซึ่งจะชักถามข้อมูลเกี่ยวกับภูมิหลัง ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ความเชื่อดั้งเดิม และกระบวนการวินิจฉัยของท่านอิสมาแอล โรมินทร์

4) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมหรือการสังเกตภาคสนาม หมายถึง การที่ผู้วิจัยในฐานะผู้สังเกตการณ์เข้าไปร่วมกิจกรรมหรือเข้าไปใช้ชีวิตร่วมในกลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา ผู้วิจัยอาจแสดงตนเป็นสมาชิกของกลุ่มหรือไม่แสดงตัวก็ได้ ผู้วิจัยไม่เพียงแต่รวบรวมข้อมูลจากกลุ่มที่ศึกษาเท่านั้น หากแต่ยังเข้าร่วมกับกลุ่มหรือองค์กรที่ผู้วิจัยศึกษา ผู้วิจัยจะเข้าไปร่วมในกลุ่มที่ศึกษาเพื่อเข้าไปมีส่วนในการเรียนรู้ระดับต่างๆ เริ่มตั้งแต่การเข้าร่วมพิธีกรรมต่าง ๆ การตั้งประเด็นคำถาม การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลและการสังเกตพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ด้วย การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมประกอบไปด้วยกระบวนการ 3 ขั้นตอน คือการสังเกต การชักถาม และการจดบันทึก นอกเหนือไปจากการเฝ้าดูแล้วผู้วิจัยอาจจะชักถามบางสิ่งบางอย่างที่ไม่เข้าใจได้จากการสังเกตเพื่อเพิ่มเติมข้อมูลบางอย่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความหมายหรือสัญลักษณ์ การชักถามถือว่าการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ หลังจากนั้นจึงทำการจดบันทึกข้อมูลโดยละเอียด

5) การสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้ใช้การสนทนากลุ่มกับผู้อาวุโสที่มีอายุระหว่าง 50-60 ปี เพื่อข้อมูลเกี่ยวกับการเข้ามาตั้งถิ่นฐาน ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ ความเชื่อดั้งเดิม และการอ้างอัตลักษณ์ของมุสลิมเกาะยาวน้อย

นอกจากนี้แล้วผู้วิจัยจะใช้เครื่องมือในการช่วยการสังเกตการณ์ภาคสนามอีกหลายอย่าง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีคุณภาพดี เช่น เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายภาพดิจิทัล เป็นต้น ซึ่งอุปกรณ์ดังกล่าวช่วยให้ผู้วิจัยสามารถสังเกตซ้ำได้ และได้เก็บรายละเอียดที่ผู้วิจัยอาจมองข้ามไปในตอนแรก อย่างไรก็ตามผู้วิจัยจะใช้เครื่องมือในการช่วยสังเกตการณ์ ก็ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากผู้ให้ข้อมูลหลักหรือผู้ให้สัมภาษณ์แล้วเท่านั้น

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ตามความมุ่งหมายของวิจัย โดยการนำเข้าข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร และข้อมูลภาคสนามที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ การสัมภาษณ์เชิงลึก สังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่มมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุปดังต่อไปนี้ (สุภางค์ จันทวนิช. 2547: 131-137)

1) การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) คือวิธีตีความสร้างข้อสรุป จากข้อมูลรูปธรรม หรือปรากฏการณ์ที่มองเห็น เช่น ลักษณะทางกายภาพ วิถีชีวิต และการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เมื่อนักวิจัยได้เห็นรูปธรรม หรือเหตุการณ์หลาย ๆ เหตุการณ์ แล้วก็ลงมือสร้างข้อสรุป ถ้าข้อสรุปนั้นยังไม่ได้รับการตรวจสอบยืนยันก็ถือเป็นสมมติฐานชั่วคราว (Working Hypothesis) ถ้าหากได้รับการยืนยันแล้ว ก็ถือเป็นข้อสรุป

2) วิเคราะห์โดยการจำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis) คือ การจำแนกข้อมูลเป็นชนิด ๆ (Typologies) ตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อเนื่องกันไป โดยการดับทของอิสลาม แนวคิดและทฤษฎีเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ ในการวิเคราะห์ข้อมูลจะวิเคราะห์ถึงที่มาและหลักการในพิธีกรรมทางศาสนาที่เกิดขึ้นในเกาะยาวน้อย

3. การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ศึกษายินยนำเสนอผลวิเคราะห์ข้อมูล ตามความมุ่งหมายการวิจัยด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) พร้อมตารางและภาพประกอบ

ผลการศึกษา

1. ภูมิหลังมุสลิมเกาะยาวน้อย

พงศาวดารเมืองถลาง พ.ศ. 2506 (ค.ศ.1963) คือเอกสารที่เก่าแก่ที่สุดในผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องเล่มอื่น ๆ เช่น รายงานวิจัยหัวข้อ การศึกษาและอนุรักษ์ “เพลงดีเกีย” ในวัฒนธรรมชาวมุสลิม ตำบลเกาะยาวน้อย อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา ผลการวิจัยวิทยานิพนธ์หัวข้อ แผนยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะยาวน้อย จังหวัดพังงา และผลการวิจัยวิทยานิพนธ์หัวข้อ การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตชุมชน กรณีศึกษาชุมชนเกาะยาวน้อย จังหวัดพังงา

ซึ่งผู้วิจัยพบว่า เอกสารของชาวต่างชาติ เช่น บันทึกของ Johannes II Van Keulen (ค.ศ. 1704-1755) บันทึกของ Thomas Forrest (ค.ศ.1784) และเอกสาร Historical Retrospect Of Junkceylon Island ที่ระบุถึงรายละเอียดของเกาะยาว โดยเฉพาะลักษณะทางภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ของพื้นที่ เอกสารต่าง ๆ เหล่านี้ได้เรียกเกาะยาวเป็นภาษามลายูว่า ปูเลา ปานญัง (Pulau Panjang) ปูเลา (Pulau) แปลว่า เกาะ และ ปานญัง (Panjang) แปลว่า ยาว ผู้วิจัยได้ตั้งข้อสังเกตว่า การที่เกาะยาวถูกเรียกว่า ปูเลา ปานญัง สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของชาวตะวันตกและชาวมลายู และการที่พงศาวดารเมืองถลาง พ.ศ. 2506 (ค.ศ.1963) ที่ถูกประพันธ์ขึ้นมาในช่วงต้นของกรุงรัตนโกสินทร์ ปรากฏชื่อ เกาะยาวแทนที่ของ ปูเลาปานญังนั้น แสดงให้เห็นถึงกลยุทธ์ทางการเมืองของสยาม และแสดงให้เห็นว่าเกาะยาว เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญ

ปัจจุบันเกาะยาวน้อย เป็นตำบลหนึ่งในอำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา ประกอบด้วย 7 ชุมชน ตั้งอยู่ทิศใต้ของจังหวัดพังงา ห่างจากตัวจังหวัดพังงา 43 กิโลเมตร และห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 882 กิโลเมตร เกาะยาวน้อยมีพื้นที่รวมทั้งสิ้น 47.15 ตารางกิโลเมตร 28,456.97 ไร่ และในส่วนสภาพทางภูมิศาสตร์ของตำบลเกาะยาวตั้งอยู่ในพื้นที่ทะเลอันดามันด้านในอ่าวพังงา และอยู่ใกล้กับสามจังหวัดได้แก่ พังงา กระบี่ และภูเก็ต เกาะยาวน้อยถือเป็นเกาะขนาดใหญ่ในหมู่เกาะของจังหวัดพังงา โดยเป็นรองเพียงเกาะยาวใหญ่ที่ทางทิศใต้ของเกาะยาวน้อย โดยมีเพียงช่องแคบคั่นกลางระหว่างทั้งสองเกาะ (นรรัตน์ บุญกันภัย, 2548)

ส่วนในด้านลักษณะทางสมุทรศาสตร์ของเกาะยาวน้อยนั้น ขณะน้ำขึ้นกระแสน้ำจะพัดเข้าหาชายฝั่งในแนวทิศตะวันตกเฉียงใต้ และกระแสน้ำจะเปลี่ยนแนวทิศตะวันออกในขณะน้ำลง สำหรับการขึ้นและลงของน้ำทะเลน้อยอยู่ที่วันละ 2 สองครั้งแบบน้ำคู่ (Semidiurnal Tide) โดยช่วงระหว่างเดือนพฤษภาคมจนถึงเดือนตุลาคม น้ำจะมากในตอนกลางวัน เรียกว่า น้ำหน้าฝน ส่วนกลางคืนน้ำจะน้อย แต่ในช่วงเดือนพฤศจิกายน

จนกระทั่งสิ้นเดือนเมษายน กลางวันน้ำจะน้อย ส่วนกลางคืนน้ำจะขึ้นมาก เรียกว่า ช่วงน้ำลอยกระทง ทำให้พิสัยน้ำขึ้นสูงกว่าปกติ หรือเรียกว่า ช่วงน้ำใหญ่ (Spring Tide) และในทุกเดือนเมื่อดวงจันทร์เคลื่อนไปอยู่ในตำแหน่งปักษ์แรกของเดือน (First Quarter) และปักษ์หลังของเดือน (Third Quarter) เนื่องจากการต้านกันของแรง เรียกว่าเกิดน้ำตาย หรือน้ำน้อย (Neap Tide) ซึ่งจะเกิดขึ้นทุก 14-15 วัน หรือประมาณสองสัปดาห์

สภาพภูมิอากาศของเกาะยวน้อยมีฝนตกในปริมาณปานกลางความชื้นเฉลี่ยต่ำสุด 72% และสูงสุด 85% ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยวัดได้อยู่ในช่วงประมาณ 2,309.5-2,069.8 มิลลิเมตรต่อปี ได้รับอิทธิพลจากมรสุมตะวันตกเฉียงใต้และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ส่งผลให้มี 2 ฤดูกาล คือ ฤดูฝนและฤดูร้อน (วิชชุดา ให้เจริญ, 2544)

ในด้านประชากรข้อมูลจากสำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครองปี พ.ศ. 2562 ส่วนท้องถื่นเทศบาลตำบลเกาะยวน้อยมีประชากร 827 คน ชาย 412 คน หญิง 415 คน และบ้าน 491 หลัง โดยตำบลเกาะยวน้อยมีประชากร 4,490 คน ชาย 2,303 คน หญิง 2,187 คน และบ้าน 2,028 หลัง โดยประชากรตำบลเกาะยวน้อยส่วนใหญ่ ร้อยละ 99 นับถือศาสนาอิสลาม ส่วนที่เหลือนับถือศาสนาพุทธซึ่งมาส่วนใหญ่จากกลุ่มข้าราชการ นักธุรกิจ และกลุ่มแรงงาน ทั้งนี้เมื่อผู้วิจัยได้สอบถามถึงกลุ่มประชากรแฝงในพื้นที่ตำบลเกาะยวน้อย ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า “เกาะยวน้อย ถ้าขึ้นเขาก็จะพม่า ลงทะเลก็เจอลาว” ซึ่งหมายถึงว่ามีชาวพม่าเชื้อสายมอญมากริதியังอยู่บริเวณเนินเขาหมู่บ้านท่าเขา และมีชาวไทยภาคอีสานมารับจ้างเป็นกะลาสีในทะเล (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, สัมภาษณ์, 23 พฤศจิกายน 2563)

ในการนี้ความเกี่ยวข้องกับเมืองกลาง (จังหวัดภูเก็ต) เกาะยวน้อยถือเป็นเกาะหนึ่งที่อยู่ในเขตปกครองของเมืองกลาง เดิมทีเรียกว่า ปูเลา ปานญัง (Pulau Panjang) เป็นภาษามลายู คำว่า ปูเลา (Pulau) แปลว่า เกาะ และ คำว่า ปานญัง (Panjang) แปลว่า ยาว โดยถูกเปลี่ยนมาเรียกว่า เกาะยวน้อย ในเอกสารพงศาวดารเมืองกลางที่เป็นหลักฐานในการแยกเขตการปกครองระหว่างเมืองกลางและเมืองภูเก็ต ซึ่งกำหนดเขตตั้งแต่เกาะยวน้อย เกาะลังขึ้นไปทางเหนือจนถึงแหลมปากพระเป็นเขตแดนเมืองกลางในอดีต

2. ลักษณะกลุ่มที่ตั้งถิ่นฐานในเกาะยวน้อย

กลุ่มแรกที่เข้ามาในพื้นที่เกาะยวน้อยสันนิษฐานว่าเป็นกลุ่มชาวเลเช่นเดียวกับเกาะกลางด้วยเหตุมีสุสานชาวเล โครงกระดูกมากมายอยู่ตามบริเวณถ้ำต่าง ๆ ซึ่งชาวบ้านให้ข้อมูลว่า เป็นวิถีของชาวเล หากใครเสียชีวิต หรือเป็นโรคร้าย หรือโรคติดต่อก็นำมาทิ้งไว้ในถ้ำ หรือเพิงถ้ำต่าง ๆ

ต่อมาได้มีกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง เช่น แขนกมลายู แขนกจากสตูลที่เข้ามาเก็บรังนก โดยมีแขกที่ชื่อ โต๊ะบียะ ได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานบริเวณบ้านแหลมยาง โดยในกลุ่มของแขกมาเล ในเกาะยวน้อยมีบุคคลสำคัญ คือ โต๊ะครูโกบ แอกวี (พี่เขยปะหลางแอ) ซึ่งบิดาได้อพยพมาจากเกาะลังกาวิ (สนทนากลุ่ม, 29 มกราคม 2564)

อย่างไรก็ตามมี ชาวจีน ที่ได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานบริเวณบ้านอันเป่า โดยประกอบอาชีพตัดไม้โกงกางมาเผาถ่านและนำไปขายยังจังหวัดใกล้เคียง จนกระทั่งเกิดโรคระบาด (ไข้ทรพิษ) ชาวจีนจึงล้มตายเป็นจำนวนมาก ในบริเวณดังกล่าว ซึ่งยังคงปรากฏหลุมฝังศพในปัจจุบัน รวมถึงไพร่พลทหารที่ถูกเกณฑ์มาจากจังหวัดตรังและจังหวัดสตูล เพื่อเข้าร่วมปกป้องเมืองกลางในสงครามเก้าทัพ โดยเมื่อสงครามสงบก็ไม่ได้เดินทางกลับไปยังภูมิลำเนาเดิม ได้ตั้งถิ่นฐานบริเวณเกาะยวน้อยที่เคยมาตั้งทัพ ซึ่งในจำนวนดังกล่าวไม่ได้มีเพียงแค่มุสลิมเท่านั้นแต่ยังคงมีผู้นับถือศาสนาพุทธด้วยเช่นกัน พิจารณาหลักฐานจากซากปรักหักพังคล้ายวัดที่บริเวณชุมชนบ้านท่าค่าย (วิชชุดา ให้เจริญ, 2546)

ทั้งนี้ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่เกาะยวน้อยนั้น ต่างมุ่งไปถึงภูมิหลังของบรรพบุรุษมุสลิมเกาะยวน้อยที่มาจากจังหวัดตรังและจังหวัดสตูล แต่เนื่องจากคำบอกเล่าของชาวบ้าน ผู้วิจัยจึงได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับรายละเอียดภูมิหลังของมุสลิมที่อพยพมาจากอินเดียได้มากกว่า เพราะมองว่า เป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลต่อบรรทัดฐานในสังคมเกาะยวน้อย ทั้งในด้านประเพณีและพิธีกรรมทางศาสนา ด้วยเหตุที่บรรพบุรุษของผู้ก่อตั้งสถาบันปอเนาะสันติสุขในเกาะยวน้อยนั้นอพยพมาจากทางตอนใต้ของประเทศไทย ผู้วิจัยจึงสันนิษฐานว่าเป็น

กลุ่มมุสลิมมัลปิล่า หรือชุมชนมุสลิมมัลปิล่า ชายฝั่งมาลาบาร์ ในรัฐเกรละ อยู่ทางตอนใต้ของประเทศอินเดีย เนื่องจากมีรูปแบบการแต่งกายคล้ายคลึงกัน เครื่องครัดในสำนักคิศาฟีย์ และนิยมในแนวคิดของศุฟิเยนเดียวกัน

3. ความเชื่อและประเพณีของชุมชนมุสลิมเกาะยาวน้อย

3.1 การนับญาติและคำที่ใช้เรียกญาติ

บทความของสามารถ สาเร็ม (2561) ได้เขียนถึงความเป็น คนแขก ที่มุสลิมภาคใต้ตอนบน ส่วนใหญ่ใช้นิยามความเป็นตนเอง เขาได้สรุปการนับญาติและการเรียกเครือญาติของมุสลิมภาคใต้ไว้สองรูปแบบ

1) ยึดพ่อแม่ 2) ยึดลำดับการเกิด ซึ่งในเกาะยาวน้อยนั้นนิยมในแบบที่สอง

คำเรียกโดยยึดตามลำดับการเกิด ด้วยสาเหตุที่ครอบครัวมุสลิมเป็นครอบครัวใหญ่มีลูกหลายคน จึงมีการเรียกที่ซับซ้อนเพื่อช่วยในการสร้างความเข้าใจเพิ่มขึ้น โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ลูกคนที่ 1 หลานทุกคนจะต้องเรียก วะ หรือหว่า

ลูกคนที่ 2 หลานทุกคนจะต้องเรียกว่า งะ

ลูกคนที่ 3 หลานทุกคนจะต้องเรียกว่า หลัง

ลูกคนที่ 4 หลานทุกคนจะต้องเรียกว่า หยัง

ลูกคนที่ 5 หลานทุกคนจะต้องเรียกว่า ดา

ลูกคนที่ 6 หลานทุกคนจะต้องเรียกว่า เต๊ะ

ลูกคนที่ 7 หลานทุกคนจะต้องเรียกว่า ตัม

ลูกคนที่ 8 หลานทุกคนจะต้องเรียกว่า นะ

กระทั่งคนสุดท้ายจะต้องเรียกว่า จู ซู ซู ทั้งนี้คำเรียกตามลำดับดังกล่าวบางครอบครัวจะเติม ปะ หรือ มะ เพื่อแบ่งบอกเพศของของญาติเหล่านั้น เช่น ปะหว่า มะสุ ปะหลัง และมีการเพิ่ม โต๊ะ ในกรณีที่เรียกพี่น้องของ ตายาย หรือปู่ย่า ด้วย เช่น โต๊ะงะ โต๊ะสุ ตลอดจนในชั้นทวดจะเรียก แหนะ แก่แหนะ หรือโต๊ะแหนะ ส่วนชื่อที่นำขนาดใหญ่ของเกาะยาวน้อยที่ชื่อ นาโต๊ะแนแนะ หมายถึง ที่นาบรรพบุรุษของเรา โต๊ะในที่นี้หมายถึง ปู่และตา ส่วนแนแนะ หมายถึงย่าและยาย

3.2 การจับมือ

การจับมือ หรือในภาษาอาหรับเรียกว่า อัลมุศอฟาหะฮฺ ถือเป็นประเพณีของชาวมุสลิม ที่ถือปฏิบัติกันมาอย่างช้านานและแพร่หลายในสังคมมุสลิม โดยนักวิชาการเห็นพ้องว่า การจับมือเพื่อการทักทายนั้น ถือเป็นสิ่งที่ควรกระทำ (สุนัต) ส่วนการจับมือหลังละหมาดเป็นสิ่งที่สามารถกระทำได้เช่นเดียวกัน (Nawawi, n.d. 3: 469)

การจับมือของมุสลิมเกาะยาวน้อยส่วนใหญ่จะใช้มือรวบไปที่นิ้วโป้งของอีกฝ่าย การกระทำดังกล่าวถือเป็นการให้เกียรติกับอีกฝ่าย โดยปรากฏที่มาแน่ชัดแต่มีผู้อาวุโสบางคนยืนยันว่า เป็นความเชื่อเกี่ยวกับนะบีเคาะฎิร ที่ว่าท่านยังคงมีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน และเป็นผู้ดูแลชายฝั่งทะเล ลักษณะของท่านคือจะไม่มีกระดูกที่นิ้วโป้ง ดังนั้นเชื่อว่าหากพบชายใดที่ไม่มีกระดูกที่นิ้วโป้งเมื่อยามจับมือ ก็ต้องรีบให้ชายผู้นั้นขอพรให้ เพราะการขอพร (การดุอา) ของนะบีเคาะฎิร อัลลอฮ์จะทรงตอบรับคำวิงวอนอย่างแน่นอน

3.3 เพลงดีเกีย

ดีเกอร์ (Dhikr) หรือบทกวีดีเกียเป็นวัฒนธรรมที่ถือเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของมุสลิมเกาะยาว ซึ่งการดีเกอร์ เป็นที่รู้จักในกลุ่มศุฟิยะว่า วีริด (Wird) เป็นการระลึกถึงพระเจ้าผ่านการกล่าวนามต่าง ๆ ของพระองค์ซ้ำ ๆ โดยส่วนใหญ่จะกล่าวเป็นภาษาอาหรับว่า ละอิลาฮะ อิลลัลลอฮฺ) บางครั้งก็กล่าวเพียง อัลลอฮฺ หรือในบางกลุ่มก็กล่าวเพียง ฮู (๕) อย่างเดียว ตลอดจนยังคงมีการขับร้องกวีพร้อมละเล่นดนตรีประกอบด้วยเช่นกัน (Abdir Rahmaan, 2009) แต่ทั้งนี้ดีเกอร์ในกลุ่มศุฟิยะรวมไปถึงการสดุดีต่อท่านศาสนทูตด้วยเช่นกัน (Ali Tenik, 2008)

จักรภพ สาสะกุล (Chakrapob Sasakul 2019 : 40) กล่าวว่า กลุ่มศุภียใช้การ ดิเกียร หรือ ชิเกร เพื่อนำไปสู่การใกล้ชิดต่ออัลลอฮ์

กลุ่มศุภีย มีคติว่า ผู้ศรัทธาสมควรที่จะรำลึกถึงพระเจ้าทุกอิริยาบถในชีวิตประจำวัน เพื่อเขา จะได้รับความเมตตาจากพระเจ้า และภายในกลุ่มศุภียของแต่ละพื้นที่หรือในแต่ละเกาะรีเกาะฮ์นั้นจะมี กระบวนการและวิธีการที่แตกต่างกันออกไป อย่างเช่น เซมา หรือระบำหมุน เป็นวัตรปฏิบัติที่สืบทอดมาจากญา ลาลุดดีน อรรูมี ในยุคของจักรวรรดิเซลจุค ก็ถือว่าเป็น ดิเกียร อีกวิธีหนึ่งเช่นกัน (วนิดา ขำเขียว, 2015) หรือในภาค กลางของประเทศไทยที่เรียกว่า อุเลห์นบี เป็นพิธีกรรมที่ถูกจัดขึ้นในวันธรรมมาลิตโดยมูฮัมหมัดอาลี ชุกรีย หรือ ที่รู้จักในชื่อ โต๊ะกีแชะฮ์ (d.1932) เป็นศุภียที่ถือเกาะรีเกาะฮ์กอติริยะฮ์ (จักรภพ กลิ่นแก้ว, 2563)

ส่วนในชุมชนมุสลิมเกาะยาวน้อย ก็นิยมขับร้องดิเกียร ด้วยเช่นกัน แต่เรียกว่า ดิเกีย ตาม สำเนียงท้องถิ่นของเกาะยาว โดยเปลี่ยนแปลงเนื้อกวีให้เข้ากับภาษาท้องถิ่นของตน ซึ่งจะใช้ในพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น การทำบุญ การแต่งงาน หรือกระทั่งการสอน เป็นต้น ตัวอย่างเช่น

“เราปฏิบัติตกแต่งที่นอน มึงอย่านอนแลให้สูงกว่าผ้า
หมอนที่หนุนหัวแลให้เทียมหัวบ่า”

ทยา เตชะเสน (2558) กล่าวว่า ไม่พบหลักฐานว่านำเข้ามาใช้ร้องในเกาะยาวเมื่อไหร่ โดยโต๊ะอิหม่ามเซมผู้เชี่ยวชาญการขับกวีบทดิเกียได้ศึกษาการร้องเพลงดิเกียจากปะหลางแอ ซึ่งดิเกียในเกาะยาว น้อยมีมีอยู่หลายบท ผู้วิจัยจึงนำบทที่ถูกใช้ในพิธีแต่งงานมานำเสนอไว้ดังนี้

1) บทที่ใช้ขณะพาบ่าว พาบ่าว คือขั้นตอนการแต่งงานของชาวมุสลิมบนเกาะยาวน้อย ที่หมายถึง การเดินเข้าสู่ตัวบ้านของเจ้าสาว โดยการตั้งขบวนเฉกเช่นเดียวกับขบวนขันหมาก ในขบวนจะมีคณะ ผู้ขับร้องดิเกียล้อมรอบเจ้าบ่าว

2) บทที่ใช้สอนหญิง ใช้ในช่วงที่เจ้าบ่าวและเจ้าสาวได้พบกันแล้ว จะเน้นการปรณิบัติของ ภรรยา เมื่อได้แต่งงานกันในช่วงเวลาแรกนั้นให้ปรณิบัติกันและให้เหมาะสมอันควรให้กับพ่อตาและแม่ยาย ตัวอย่างเช่น

3) บทดาญัย (ดัจญาล) เป็นบทที่ใช้ในการตักเตือนเกี่ยวกับเหตุการณ์ก่อนวันสิ้นโลก ซึ่งจะมีเหตุการณ์ที่สำคัญมากมายโดยเฉพาะการปรากฏตัวของ ดัจญาล

4) บทสรรเสริญอัลลอฮ์ กล่าวถึงความยิ่งใหญ่ของอัลลอฮ์ มักใช้ร้องเพื่อจุดประสงค์ให้คู่บ่าวสาวปฏิบัติตามพระบัญชาจากอัลลอฮ์

5) บทสอนคู่บ่าวสาว เป็นการร้องในระหว่างที่เดินเข้าสู่ห้องเจ้าสาว ซึ่งเป็นช่วงเวลาเจ้าบ่าว เข้าไปปรับตัวเจ้าสาวออกจากห้อง แต่ในระหว่างนั้น เจ้าบ่าวและเจ้าสาว ยังคงนั่งฟังการร้องเพลงดิเกีย สอนการใช้ชีวิต การกล่าวถึงการดูแลกันละกัน การเอาใจสามี และใช้ร้องในขั้นตอนต่อจากการทำพิธีนิกะห์เสร็จเรียบร้อยแล้ว

6) บทคำสอนอัลลอฮ์และสรรเสริญศาสนทูตมูฮัมหมัด

3.4 บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ (บ่อน้ำจิต)

บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์เป็นบ่อน้ำจิตที่พบอยู่ในป่าชายเลนทางด้านตะวันตกของเกาะยาวน้อย ลักษณะ เป็นบ่อน้ำผุดจำนวน 3 บ่อ เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 50 เซนติเมตร จะพบว่ามีน้ำจิตผุดออกมาในขณะที่น้ำทะเล ลดลง เกิดจากชั้นน้ำบาดาลตัดกับลักษณะภูมิประเทศ ทำให้เกิดตาน้ำหรือน้ำผุดขึ้นมาที่จุดตัด

ที่ตั้ง บ่อที่ 1 อยู่บริเวณพิกัด 0456238E/0901570N

บ่อที่ 2 อยู่บริเวณพิกัด 0456236E/0901570N

และบ่อที่ 3 อยู่บริเวณพิกัด 0456238E/0901572N อยู่ในเขตหมู่ 7 บ้านอันเป้า อำเภอกะยาว จังหวัดพังงา (นรินทร์ บุญกันภัย, 2548: 41-42)

เดิมทีเป็นบ่อน้ำที่ชาวเกาะยวน้อยใช้ดื่มกันในเวลาที่ไปเก็บหอยในทะเล โดยได้ใช้มือโกยทรายให้เป็นบ่อแล้วนำไปไม้มาทำเป็นกรวยเพื่อตักดื่ม ต่อมาบ่อน้ำจืดดังกล่าวกลายเป็นบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ เนื่องจากมีเรื่องเล่าว่าคนอาวโสคนหนึ่งในหมู่บ้านปวดเมื่อยไม่สบาย และได้ฝันเห็นว่ามีผู้อาวุโสหลายคนยืนอ่านคัมภีร์อัลกุรอานอยู่รอบบ่อน้ำ จากนั้นก็กล่าวว่า ให้เอาน้ำที่บ่อมาดื่ม เป็นยารักษาอาการปวดเมื่อย เมื่อตื่นขึ้นมาก็ได้บอกลูกหลานให้ไปตักมาดื่มกิน อาการปวดเมื่อยจึงทุเลาลง และหายไปในที่สุด

ต่อมาหลังจากนั้นได้มีชาวเกาะปันหยีที่เป็นโรคอัมพาตได้ใช้น้ำจากบ่อดังกล่าวอาบทุกเช้าประมาณ 5 วัน จากนั้นอาการก็หายกลับมาเป็นปกติ และยังมีข้าราชการบ้านาญอีกคนหนึ่งที่บ้านปวดหลังเป็นประจำ ได้นำน้ำจากบ่อน้ำจืดมาดื่มทุกวันจนกระทั่งอาการปวดหาย จนกระทั่งกลายเป็นเชื่อประจำท้องถิ่นไปในที่สุด (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2, สัมภาษณ์, 21 ตุลาคม 2563)

3.5 การผูกหัวเรือ

ชาวเกาะซึ่งมีชีวิตผูกพันอยู่กับน้ำและทะเลตั้งแต่เกิดจนตาย ดังนั้น ความเชื่อพื้นฐานย่อมผูกติดอยู่กับวิญญาณที่ถูกเรียกว่า ชิน (ความเชื่อในอิสลามเรียกว่า ญิน) มีรูปร่างเป็นดวงไฟ มีสีต่าง ๆ เช่น เขียว ขาว แดง และเหลือง เป็นต้น ซึ่งในช่วงก่อนการฟื้นฟูอิสลามชาวบ้านมักจะขอความคุ้มครองจากเจ้าเกาะ ด้วยการทำพิธีลอยเรือ แต่หลังจากการฟื้นฟูอิสลามชาวบ้านส่วนใหญ่เปลี่ยนมาเป็นการละหมาดเพื่อขอความคุ้มครองจากอัลลอฮ์ และยังคงมีความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณที่สิงสถิตอยู่บริเวณหัวเรือ ซึ่งชาวบ้านในเกาะยวน้อยบางส่วนเชื่อว่ามิได้อยู่จริง โดยสังเกตจากการห้ามนั่งบริเวณหัวเรือ หรือยังคงมีการผูกหัวเรืออยู่ในปัจจุบัน การผูกหัวเรือนั้นจะต้องเป็นผ้าด้ายสีต่าง ๆ และต้องมีจำนวนคู่เสมอ สมัยก่อนจะเป็นศาลาปลูกเสกต่าง ๆ แต่ในปัจจุบันเป็นดอคา หรือ โองการจากอัลกุรอาน

การฟื้นฟูอิสลามยุคสมัยแรกในประเทศไทยที่ได้รับความนิยม มักจะมาจากการตอรองและการผสมผสานกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของพื้นที่ สามารถสะท้อนออกมาในรูปแบบของความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนา เช่น คติชาวบ้านในเรื่องเล่าปรัมปราประจำถิ่น (Mythical legend) การทำบุญ การรักษาผู้ป่วย หรือพิธีกรรมการผูกหัวเรือ เป็นต้น ซึ่งในชุมชนมุสลิมเกาะยวน้อยก็ตอรองและการผสมผสานกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของพื้นที่ด้วยเช่นเดียวกัน

4. พิธีกรรมทางศาสนาอิสลามที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากการวินิจฉัยของท่านอิสมาแอล โรมินทร์

ท่านอิสมาแอล โรมินทร์ ชาวบ้านในพื้นที่นิยมเรียกว่า ปะหลางแอ ซึ่งคำว่า ปะหลาง เป็นภาษาท้องถิ่นของภาคใต้ตอนบน หมายถึง ลุง (พี่ชายของพ่อ) แต่การที่ชาวบ้านนำมาใช้เรียก ผู้รู้ เป็นเสมือนการสร้าง ความใกล้ชิดและเป็นการยกย่องผู้รู้ตามประเพณีของมุสลิมในภาคใต้ของประเทศไทย เช่นเดียวกับการใช้คำว่า บา บอ (พ่อ) โต๊ะเยาะ (พ่อ) มามา (แม่) หรือแบ (พี่ชาย) เรียกผู้รู้ หรือครูสอนศาสนา ค.ศ. 1933 ปะหลางแอได้เดินทางไปศึกษาต่อกับ อับดุลลอฮ์ ฎอฮิร (Haji Adullah Tahir d.1961) ในหมู่บ้านบุญต ปายง (Bunut Payong) ขานเมืองโกตาบารู รัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย ซึ่งในปีที่ท่านเดินทางไปเป็นปีเดียวกับที่ Muhammad Yusuf bin Ahmad (d.1933) หรือ โต๊ะกือนาลีเสียชีวิต โดยอับดุลลอฮ์ ฎอฮิรนั้นเป็นลูกศิษย์คนสำคัญของโต๊ะกือนาลี ในขณะที่กำลังศึกษาปะหลางแอมีความเชี่ยวชาญในด้านวิชาศาสนบัญญัติ (Fiqh) ของสำนักคิดชาฟีอี หลักไวยากรณ์ ภาษาอาหรับ (Nahw and Sarf) และวิชารหัสยานี (Tasawwuf) เป็นอย่างมาก

ต่อมาในปีค.ศ. 1950 โดยอิสมาแอล โรมินทร์ หรือ “ปะหลางแอ” (d.1986) สำเร็จการศึกษา ซึ่งนอกจากเชี่ยวชาญในสำนักคิดชาฟีอีแล้ว ยังรับแนวคิดศูฟียะอะห์มาดียะฮฺ-บะดะวียะฮฺ (Ahmadiyah-Badawiyah) มาจากประเทศมาเลเซียด้วยเช่นเดียวกัน ปะหลางแอมองเห็นถึงสภาพปัญหาการศึกษาเกี่ยวกับศาสนาของชาวบ้านในพื้นที่ที่นำไปสู่ไม่เข้าใจเกี่ยวกับหลักศาสนาอิสลาม เนื่องจากความยากลำบากในการเดินทางออกไปศึกษาศาสนาในพื้นที่ จึงได้ร่วมมือกับพี่เขยอย่าง “โต๊ะครูโกบ” เปิดสถานศึกษาศาสนาที่เรียกว่า “ปอนะเนาะสันติสุข” ขึ้นในชุมชนมุสลิมเกาะยวน้อย โดยสอนตำราที่เป็นของนักวิชาการสำนักคิดชาฟีอีเพียงอย่างเดียว

ท่านอิสมาแอล โรมินทร์ รับเสด็จ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (ที่มา <https://news.muslimthaipost.com/news/29933>)

4.1 ละหมาด 40 วัน และละหมาด 40 เวลา

ก่อนจะเข้าสู่เดือนรอมฎอนชาวบ้านในเกาะยวน้อยมักจะรวมตัวกันเพื่อกำหนดละหมาด 40 ซึ่งคำว่าละหมาด 40 นั้นมีสองประเภท คือ ละหมาดฟรฎูให้ครบ 40 วัน และอีกประเภทหนึ่งสำหรับคนมีเวลาน้อยคือละหมาดฟรฎูทั้ง 5 เวลา รวมให้ถึง 40 เวลา โดยเงื่อนไขที่สำคัญคือทุก ๆ เวลานั้นจะต้องยืนตักบิรช่วงเวลาเดียวกับอิหม่าม (ผู้นำละหมาด) และต้องทำในรูปแบบญามาอะฮ์ (กลุ่ม) หากพลาดหรือไม่ทันก็จะต้องเริ่มนับใหม่ ผู้วิจัยมองว่ามีฐานมาจากตัวบทอัลหะดีษที่รายงานโดยอานัส อิบน์มอลิก ท่านศาสนทูต ﷺ ได้กล่าวว่า

“บุคคลใดที่ละหมาด (ฟรฎู) ในรูปแบบญามาอะฮ์ (รวม) ที่ทันตักบิรแรก (ตักบิรอตุลเอียะรอม) เป็นเวลา 40 วัน เขาจะถูกบันทึกให้ห่างไกลจากการกลับกลอก และไฟนรก”

รายงานโดยตริมีซียะ หะดีษหมายเลขที่ 241 พิธีกรรมดังกล่าวปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นเวลานาน ซึ่งปัจจุบันไม่ได้เจาะจงว่าจะต้องอยู่ในช่วงก่อนเดือนรอมฎอนเท่านั้น เพราะขณะที่ผู้วิจัยลงพื้นที่สังเกตแบบมีส่วนร่วมในช่วงหลังจากผ่านรอมฎอนแล้ว และได้พบว่ามักมีกลุ่มแม่บ้านได้รวมตัวกันประมาณ 9-10 คนมาละหมาด 40 อยู่ที่ปอเนาะสันติสุข โดยในช่วงเวลาดังกล่าวบางคนถือโอกาสชดเชย (กอฎู) การถือศีลอดที่เคยขาดตอนเดือนรอมฎอนด้วยเช่นกัน

4.2 การอ่านอัลกุรอานและอาซานแบบไม่มีทำนอง

การอ่านอัลกุรอานและการอาซานแบบไม่มีทำนองนั้น ถือเป็นพิธีกรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของมุสลิมเกาะยวน้อยที่เริ่มปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่ช่วงปะหลังแอฟฟิฮุอิสลาม เพราะการอ่านอัลกุรอานและการอาซานเป็นการทำอิบาดะฮ์ (การสักการะ) อย่างหนึ่งเพื่ออัลลอฮ์ หากพะวงอยู่กับการพาทำนองอาจส่งผลให้เกิดพฤติกรรมโอ้อวดจนลืมจุดประสงค์เพื่ออัลลอฮ์

4.3 การนับอายุดวงจันทร์ (15 ค่ำ 15 แรม) ในการกำหนดการวันสำคัญทางศาสนา

การนับเดือนตามจันทร์คติถือเป็นวิถีปฏิบัติของชาวเกาะ และชาวประมงมาอย่างยาวนาน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตทั้งในด้านการประกอบอาชีพ และการกำหนดฤกษ์ยาม เช่นการสร้างบ้าน การต่อเรือ การแต่งงาน หรือกระทั่งออกเดินทาง เป็นต้น

การนับเดือนตามจันทร์คติ หรือการนับวันตามดวงจันทร์ ถือเป็นงานนับของไทย โดยจะเริ่มต้นจากข้างขึ้น และสิ้นสุดที่ข้างแรม ซึ่งไม่มีการมองจันทร์เพื่อกำหนดวันเริ่มและวันสิ้นสุดของเดือน แต่จะเรียงตามวันดังต่อไปนี้

ข้างขึ้น (เริ่มต้นเดือน) 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 ค่ำ
 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 ค่ำ ข้างแรม (สิ้นสุดเดือน)

ปะหลังแอฟใช้วิธีการนับเดือนตามจันทร์คติดังกล่าวยังใช้เพื่อกำหนดวันสำคัญทางศาสนาต่าง ๆ เช่น การเข้าสู่ช่วงถือศีลอดเดือนรอมฎอน การกำหนดวันตรุษอิดิลฟิตรี และการกำหนดวันตรุษอิดิลฮัจญ์ เพราะเกาะยวน้อยเป็นพื้นที่ที่ท้องฟ้าปิด จึงส่งผลให้ไม่สามารถมองเห็นดวงจันทร์ได้ และการกำหนดเดือนดังกล่าวมักจะคลาดเคลื่อนกับวันที่กำหนดโดยสำนักจุฬาราชมนตรี แต่วิธีการกำหนดวันดังกล่าวยังเป็นที่ยอมรับในเกาะต่าง ๆ และบริเวณชายฝั่งทั้งจังหวัดภูเก็ต จังหวัดกระบี่ และจังหวัดพังงา ชาวบ้านนอกพื้นที่มักใช้คำว่า “บวชหรือรายาตามเกาะยว” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2, สัมภาษณ์, 26 ตุลาคม 2563)

ผู้วิจัยวิเคราะห์ถึงเหตุผลของปะหลังแอฟที่ว่า เกาะยวน้อยเป็นพื้นที่ที่ท้องฟ้าปิด น่าจะเป็นเหตุผลทางดาราศาสตร์ สอดคล้องกับอับดุลฮาติม อับดุลอะซีซ (Abdol Halim Abdul Aziz, 2014) กล่าวว่าเหตุที่นำไปสู่การใช้การคำนวณแทนการดูจันทร์มีหลากหลายปัจจัยด้วยกัน ซึ่งสามารถแยกออกได้เป็นสองประเภทคือ เหตุผลทางดาราศาสตร์ เช่น ระดับของดวงจันทร์กับเส้นขอบฟ้า และเหตุผลที่ไม่เกี่ยวข้องกับดาราศาสตร์ เช่น สภาพอากาศ ดังนั้นผู้วิจัยมองว่า สืบเนื่องจากที่ปะหลังแอฟยึดถือตามสำนักคิดชาฟีอีอย่างเคร่งครัด

จึงยึดทัศนะของท่านมูอรรริฟ อิบน์ अबดุลลอฮ์ (Mutarrif Ibn Abdullah n.d.-714) ที่อนุญาตให้ใช้การกำหนดเดือน แทนการดูดวงจันทร์ ซึ่งให้การสนับสนุนทัศนะนี้นักวิชาการสำนักคิดชาฟีอีคนสำคัญของท่านอบิล อับบาส อิบน์ ซูรียจ (Abi Al-Abbas Ibn Suraij 864-919) (the Kuwait Ministry of Awqaf and Islamic Affairs, 1992: 22,32)

4.4 การผ่อนปรนละหมาดมุอะฮฺยเป็นละหมาดซุหฺรี

การละหมาดมุอะฮฺย (ละหมาดวันศุกร์) ถือเป็นพิธีกรรมที่สำคัญของศาสนาอิสลาม และเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อมุสลิมที่มีคุณสมบัติพร้อม แต่ในขณะเดียวกันขณะที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อสำรวจพื้นที่ พบว่า มัสยิดในเกาะยวายน้อยส่วนใหญ่ไม่ได้จัดพิธีกรรมละหมาดมุอะฮฺย ผู้วิจัยได้สอบถามชาวบ้านในเกาะยวายน้อย ซึ่งระบุว่า “พวกเราตามปะหลางอ” ดังนั้น ผู้วิจัยได้นำประเด็นดังกล่าวไปสัมภาษณ์เชิงลึกแก่ผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง โดยผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3 (บาบอ अबดุลกุดุซ) ผู้ดูแลปอเนาะสันติสุขในปัจจุบัน กล่าวว่า “ละหมาดมุอะฮฺยยังมีอีกประเด็นที่สำคัญที่เรา ผู้ที่ไม่ได้จัดพิธีละหมาดมุอะฮฺย ใช้อ้างอิง และเชื่อมั่นเป็นอย่างยิ่งว่า แนวคิดของเราถูกต้องแล้ว เราไม่ได้ปฏิเสธหรือละทิ้งละหมาดมุอะฮฺยอย่างที่สังคมภายนอกเข้าใจ เราเชื่อว่าการจัดพิธีละหมาดมุอะฮฺยเป็นเรื่องที่สำคัญและละเอียดอ่อนมาก ซึ่งกว่าจะมีมัสยิดใด ๆ สามารถปฏิบัติได้อย่างสมบูรณ์นั้นต้องผ่านการปรับปรุง เอาจริงเอาจังทำให้สัปปุรุสทั้ง 40 คน มีคุณสมบัติเพียบพร้อม ดังนั้นเราจึงมองว่า ในพื้นที่ตรึงการจะทำให้การละหมาดมุอะฮฺย สอดคล้องกับหลักการตามสำนักคิดชาฟีอีมันเป็นเรื่องยาก เราจึงผ่อนปรนเป็นการละหมาดซุหฺรี (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3, สัมภาษณ์, 19 เมษายน 2564)

ประเด็นดังกล่าวถือเป็นประเด็นเฉพาะพื้นที่และมีความละเอียดอ่อนทั้งในแง่ของหลักการทางศาสนาและสังคม ซึ่งในมุมมองของผู้ให้ข้อมูล ยอมรับในความสำคัญของละหมาดมุอะฮฺย แต่ทั้งนี้หากตามสำนักคิดชาฟีอี จำต้องใส่ใจถึงเงื่อนไขต่าง ๆ ที่ค่อนข้างละเอียดอ่อน และต้องมีแนวทางการจัดการที่เป็นรูปธรรมในการที่จะสร้างองค์พหุพหุให้มีคุณสมบัติตามเงื่อนไขต่าง ๆ โดยประเด็นของละหมาดมุอะฮฺยถือเป็นตัวบ่งชี้ได้อย่างชัดเจนถึง การปฏิบัติตามสำนักคิดชาฟีอีอย่างเคร่งครัดของมุสลิมส่วนใหญ่ในเกาะยวายน้อย

การวินิจฉัย หรือการอธิบายของท่านอิสมาแอล โรมินทร์วางอยู่บนรากฐานของสำนักคิดชาฟีอี และให้ความสำคัญกับกรอบของจริยธรรมตามวิถีของศุฟิเยอย่างเคร่งครัด ซึ่งผลของการวินิจฉัยจึงเป็นในลักษณะที่ค่อนข้างเข้มงวดในกฎเกณฑ์ เช่นกรณีของสัปปุรุสทั้ง 40 คน ที่ไม่ได้ผ่อนปรนหรือยืดหยุ่นเหมือนกับชุมชนมุสลิมส่วนใหญ่ ดังนั้นพิธีกรรมทางศาสนาอิสลามที่เกิดขึ้นในเกาะยวายน้อยจึงมีความแตกต่างและมีลักษณะเฉพาะ นอกจากนั้นการผลการวินิจฉัยของท่านอิสมาแอล โรมินทร์ ยังคงได้รับความนิยมในพื้นที่อื่น ๆ

สรุปผลการวิจัย

พื้นที่เกาะยวายน้อยมีความเกี่ยวข้องกับเมืองกลาง (จังหวัดภูเก็ต) เนื่องจากเป็นเกาะหนึ่งในเขตปกครองของเมืองกลาง เดิมทีเรียกว่า ปูเลา ปานญัง (Pulau Panjang) เป็นภาษามลายู คำว่า ปูเลา (Pulau) แปลว่า เกาะ และ คำว่า ปานญัง (Panjang) แปลว่า ยาว โดยถูกเปลี่ยนมาเรียกว่า เกาะยาว ในเอกสารพงศาวดารเมืองกลาง ที่เป็นหลักฐานในการแยกเขตการปกครองระหว่างเมืองกลางและเมืองภูเก็ต ซึ่งกำหนดเขตตั้งแต่เกาะยาว เกาะลิบงขึ้นไปทางเหนือจนถึงแหลมปากพระเป็นเขตแดนเมืองกลาง นอกจากนี้เกาะยาวยังเป็นพื้นที่ที่อุดมไปด้วยทรัพยากรต่าง ๆ โดยเฉพาะแร่ดีบุก ไม่ต่างจากเกาะกลางและยังเป็นที่ที่สำคัญทางยุทธศาสตร์ เนื่องจากในสงครามเก้าทัพ พ.ศ. 2328 กองทัพจากนครศรีธรรมราชได้ใช้เกาะยวายน้อยเป็นที่พักในการโจมตี เช่นเดียวกับกับกองทัพพม่าในช่วงที่เข้ามาตีเมืองกลาง พ.ศ. 2352 ก็ได้ใช้เกาะยวายน้อยเป็นพื้นที่ตั้งทัพ ตลอดจนมีทหารญี่ปุ่นตั้งศูนย์บัญชาการในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง

แต่ในขณะเดียวกันการที่มีกลุ่มโจรสลัดมลายูอยู่ชุกชุม จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ เกาะยาว ไม่ได้เป็นพื้นที่เศรษฐกิจในอดีตเหมือนกับเกาะกลาง เกาะยาว อยู่เขตการปกครองของเมืองกลางมาตลอดจนกระทั่งใน พ.ศ. 2437 (ค.ศ.1894) เกาะยาว ไปขึ้นกับเมืองพังงา และเมืองพังงาก็ได้เปลี่ยนมาเป็นจังหวัดพังงาใน พ.ศ.2459 (ค.ศ.1916) ต่อมาภายหลังได้เปลี่ยนมาเป็นกิ่งอำเภอเกาะยาวขึ้นกับอำเภอท้ายช้าง และยกฐานะเป็น อำเภอเกาะยาว ในพ.ศ.2531 (ค.ศ.1989)

เกาะยวน้อยในปัจจุบันเป็นชุมชนที่มีมุสลิมถึง 99 % โดยในเอกสารต่าง ๆ ยืนยันไปในทิศทางเดียวกันว่า บรรพบุรุษส่วนใหญ่ของมุสลิมเกาะยวน้อย คือไพร่พลที่อพยพมาจากจังหวัดตรังและจังหวัดสตูล เพื่อเข้าร่วมปกป้องเมืองกลางในสงครามเก้าทัพ โดยเมื่อสงครามสงบก็ไม่ได้เดินทางกลับไปยังภูมิลำเนาเดิม ได้ตั้งถิ่นฐานบริเวณเกาะยวน้อยที่เคยมาตั้งทัพ ซึ่งในจำนวนดังกล่าวไม่ได้มีเพียงแค่มุสลิมเท่านั้นแต่ยังคงมีผู้นับถือศาสนาพุทธด้วยเช่นกัน พิจารณาหลักฐานจากซากปรักหักพังคล้ายวัดที่บริเวณชุมชนบ้านท่าค่าย นอกจากนี้จากการบอกเล่าของชาวบ้านพบว่า ยังคงมีมุสลิมที่อพยพมาจากที่อื่น เช่น มุสลิมที่หนีภัยจากอินเดียได้ซึ่งเป็นบรรพบุรุษของปะหลางแอ มุสลิมมลายูจากเกาะลังกาวิที่เป็นบรรพบุรุษของบาบอดุซ ผู้ดูแลปอเนาะสันติสุขในปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีกลุ่มชาวเล กลุ่มชาวจีน ที่เข้ารับอิสลามผ่านการแต่งงาน

ในด้านความเชื่อและประเพณีของมุสลิมเกาะยวน้อย ยังคงเป็นการผสมผสานระหว่างความเชื่อดั้งเดิมของท้องถิ่นกับหลักการอิสลาม ซึ่งสะท้อนออกมาในรูปแบบของประเพณี เช่น การผูกหัวเรือ และบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ และในส่วนของพิธีกรรมทางศาสนาของมุสลิมเกาะยวน้อยส่วนใหญ่ยังคงยึดถือตามผลการวินิจฉัยของปะหลางแอ เช่น การผ่อนปรนละหมาดญะมาอะฮ์เป็นละหมาดซุฮรี การนับอายุดวงจันทร์ในการกำหนดวันสำคัญ หรือกระทั่งการอ่านอัลกุรอานและการอาซานโดยปราศจากทำนอง เป็นต้น แต่ทั้งนี้ยังคงมีมุสลิมอีกบางส่วนที่ไม่ได้ปฏิบัติตามวัตรปฏิบัติและการวินิจฉัยของปะหลางแอ ซึ่งในแง่ของพิธีกรรมยังคงเป็นประเด็นเฉพาะกลุ่ม

ทั้งนี้สาเหตุที่ทำให้มุสลิมเกาะยวน้อยส่วนใหญ่ยังอ้างอัตลักษณ์ของตนเองไว้มาจากสองสาเหตุที่สำคัญ สาเหตุแรกคือ ความเป็นท้องถิ่นนิยม ซึ่งสามารถสะท้อนออกมาจากบทกวี และ การแต่งกายเพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนาอิสลาม ส่วนสาเหตุที่สองคือ อิทธิพลทางความคิดที่มาจากฟิสิกัลอิสลาม (Revivalism) ของท่านอิสมะแอล โรมินทร์ ที่ใช้สถาบันการศึกษาปอเนาะ และกะรอิมัต (Charismatic) ในการขับเคลื่อนแนวคิดของตนเองจนทำให้ชุมชนมุสลิมเกาะยวน้อยเป็นที่รู้จักในภาคใต้ฝั่งอันดามัน ดังนั้นสองสาเหตุดังกล่าวจึงเป็นกระบวนการที่สำคัญที่ทำให้ชุมชนมุสลิมเกาะยวน้อยยังคงดำรงอยู่ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากทั้งภายนอกและภายในพื้นที่

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า มีความสอดคล้องกับบทความเรื่อง คดีชาวบ้านเรื่องวาลีในสามจังหวัดชายแดนใต้กับวาลีในนิทานคำกลอนของสุนทรภู่ ที่พบว่า มีการผสมผสานระหว่างความเชื่อท้องถิ่นกับหลักการอิสลาม ซึ่งปรากฏออกมาในรูปแบบของเรื่องเล่า วิถีชีวิต และพิธีกรรม โดยในชุมชนมุสลิมเกาะยวน้อยก็ยังคงไว้ซึ่งความเชื่อในท้องถิ่น เช่น ในการผูกหัวเรือ เนื่องจากต้องใช้ชีวิตอยู่ท่ามกลางทะเล จึงย่อมมีความเชื่อพื้นฐานย่อมผูกติดกับ ชินที่เป็นสิ่งเร้นลับที่อยู่ในทะเล แต่จะเปลี่ยนการขอความคุ้มครองจากเจ้าเกาะ มาเป็นการละหมาดเพื่อขอความคุ้มครองจากอัลลอฮ์

ทั้งนี้ ประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดของปอเนาะสันติสุขกับปอเนาะปอเนาะบุญตaylor เนื่องจากในบทความ Thailand's Sufi Networks: New Perspectives on Islamic Diversity and Muslim Marginality ได้ระบุว่า แนวคิดที่อยู่ในเกาะยวน้อยนั้นมีความแตกต่างค่อนข้างเยอะกับต้นฉบับที่ กลันตัน แต่ในการสัมภาษณ์บาบอดุซกล่าวว่า ปอเนาะสันติสุขไม่ได้มีความแตกต่างกันกับที่ กลันตัน หรือที่ปอเนาะบุญตaylor ดังนั้น ในประเด็นนี้ผู้วิจัยมองว่าอาจไม่มีข้อบ่งชี้ที่ชัดเจนว่า แนวคิดของปะหลางแอมีความต่อเนื่องมาจากแนวคิดอัลลอฮ์ ญอฮิรหรือไม่ว่า แต่ผู้วิจัยสามารถสรุปในพื้นฐานสำคัญของแนวคิดระหว่างปะหลางแอและอัลลอฮ์ ญอฮิรมีพื้นฐานมาจากกลุ่มที่เคร่งครัดในสำนักคิดซาวีอียะฮ์เป็นอย่างมาก และถือเอาอะฮ์มาดิยะฮ์-บะดะวียะฮ์ (Ahmadiyah-Badawiyah) เช่นเดียวกัน อีกทั้งในบทความ Thailand's Sufi Networks: New Perspectives on Islamic Diversity and Muslim Marginality ไม่ได้ระบุรายละเอียดความแตกต่างว่าอยู่ในส่วนใด

ส่วนความเป็นมาของพื้นที่เกาะยวน้อย ผู้วิจัยที่ได้สืบค้นจากเอกสารนอกเหนือจากพงศาวดารเมืองกลาง พ.ศ. 2506 (ค.ศ.1963) ซึ่งผู้วิจัยได้พบรายละเอียดที่แตกต่างจากผลการวิจัยในรายงานวิจัยหัวข้อ การศึกษาและอนุรักษ์ “เพลงดีเกีย” ในวัฒนธรรมชาวมุสลิม ตำบลเกาะยวน้อย อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา ผลการวิจัย

วิทยานิพนธ์หัวข้อ แผนยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะยวน้อย จังหวัดพังงา และผลการวิจัยวิทยานิพนธ์หัวข้อ การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตชุมชน กรณีศึกษาชุมชนเกาะยวน้อย จังหวัดพังงา

ซึ่งพื้นที่ เกาะยวน้อย ถูกบันทึกในเอกสารของชาวต่างชาติ เช่น บันทึกของ Johannes II Van Keulen (ค.ศ.1704-1755) บันทึกของ Thomas Forrest (ค.ศ.1784) และเอกสาร Historical Retrospect Of Junkceylon Island ที่ระบุถึงรายละเอียดของเกาะยาว โดยเฉพาะลักษณะทางภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ของพื้นที่ เอกสารต่าง ๆ เหล่านี้ได้เรียกเกาะยาวเป็นภาษามลายูว่า ปูเลา ปานญัง (Pulau Panjang) ปูเลา (Pulau) แปลว่า เกาะ และ ปานญัง (Panjang) แปลว่า ยาว ในการนี้ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า การที่เกาะยาวถูกเรียกว่า ปูเลา ปานญัง สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของชาวตะวันตกและชาวมลายู และการที่พงศาวดารเมืองถลาง พ.ศ. 2506 (ค.ศ.1963) ปรากฏชื่อ เกาะยาวแทนที่ของปูเลาปานญังนั้น แสดงให้เห็นถึงกลยุทธ์ทางการเมืองของสยาม หรือ ประเทศไทยในการปกครองเกาะยาว

นอกจากนี้ส่วนของกลุ่มคนที่อพยพมาสู่เกาะยวน้อยมีบางส่วนที่สอดคล้องกับผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้ง 3 เล่ม ในแง่ของเกาะยวน้อยมีความหลากหลายทางภูมิหลังและชาติพันธุ์ โดยผลการวิจัยทั้งสามเล่มนั้นต่างมุ่งไปถึงภูมิหลังของบรรพบุรุษมุสลิมเกาะยวน้อยที่มาจากจังหวัดตรัง แต่ผู้วิจัยได้พบว่า ยังคงมีกลุ่มมุสลิมที่อพยพมาจากอินเดียได้ เพราะชาวบ้านในพื้นที่เกาะยวน้อยต่างกล่าวว่า บรรพบุรุษของปะหลางแอนั้นอพยพมาจากทางตอนใต้ของประเทศอินเดีย

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยฉบับนี้ได้รวบรวมและเรียบเรียงข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของเกาะยวน้อยไว้เป็นจำนวนมาก ซึ่งหน่วยงานด้านการศึกษาที่สนใจสามารถนำไปใช้ประกอบในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น จัดทำคู่มือประกอบการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในสถานศึกษาบนเกาะยวน้อยและพื้นที่อื่น ๆ หรือหน่วยงานด้านการท่องเที่ยวสามารถนำข้อมูลทางประวัติศาสตร์จัดทำคู่มือเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว

บรรณานุกรม

- กรมการปกครอง. (ม.ป.ป.). **จำนวนประชากร ระดับตำบลปี พ.ศ. 2563**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://stat.bora.dopa.go.th/>. (2564, 15 ตุลาคม).
- กรมพระตำราพระราชพงศาวดาร, พระเจ้าบรมวงศ์เธอ. (2461). **พงศาวดารเรื่องเรารบพม่า ครั้กรุงธน ฯ** **แลกรุงเทพ ฯ**. ม.ป.ป.: โรงพิมพ์ไทย ถนนรองเมือง.
- กรมศิลปากร. (2532). **กลาง ภูเก็ต และชายฝั่งอันดามัน โบราณคดี ประวัติศาสตร์ ชาติพันธุ์ และเศรษฐกิจ**. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์ พรินต์ติ้ง กรุ๊ป.
- กศน.ตำบลเกาะยวน้อย. (ม.ป.ป.). **โครงการบ้านหนังสืออัจฉริยะ**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://sites.google.com/site/phangngteam/home/smys-kul-di>. (2564, 3 ตุลาคม).
- จักรพงษ์ กลิ่นแก้ว, มานพ วิสุทธิแพทย์ และสุรศักดิ์ จำนงค์สาร. (2563). อุเลห์หนีปี: ดนตรีสรรเสริญศาสนา มุฮัมมัดของมุสลิมนิกายซุนนีในภาคกลางของประเทศไทย. **วารสารศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**. 2(7) 26-39.
- จุมพล เหมะศิริพันธ์. (บก.). (ม.ป.ป.). **น้ำขึ้น-น้ำลง**. สำนักงานปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ภายใต้กิจกรรมการพัฒนาศูนย์ความรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.
- ทยา เตชะเสน. (2558). **การศึกษาและอนุรักษ์ “เพลงดีเกีย” ในวัฒนธรรมชาวมุสลิม ตำบลเกาะยวน้อย อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา**. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติกระทรวงวัฒนธรรม.

- นรรัตน์ บุญกันภัย. (2548). **ธรณีวิทยาระวางอำเภอเกาะยาว (4725 III) และระวางเกาะยาวใหญ่ (4724 IV)**. กรุงเทพฯ: สำนักธรณีวิทยา กรมทรัพยากรธรณี.
- นพพันธุ์ นาคบรรพ์. (2550). **แผนยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะยำน้อยจังหวัดพังงา**. วิทยานิพนธ์สาขาวิชาวางแผนชุมชน ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิตา ขำเขียว. (2558). เซมา (Sema) วิถีสู่ความจริงสูงสุดของรุมิ (Rumi). **วารสารราชบัณฑิตยสภา**. 40 (3) 44-67.
- ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1 (2563, 23 พฤศจิกายน) ผู้อาวุโสในพื้นที่เกาะยำน้อย. สัมภาษณ์.
- ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2 (2563, 21 ตุลาคม) ปราชญ์ชาวบ้าน. สัมภาษณ์.
- ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3 (2564, 19 เมษายน) บาบอับดุลกุดูซ ผู้ดูแล ปอเนาะสันติสุข. สัมภาษณ์.
- ภูเก็ตสารเทศ. (ม.ป.ป.). **ภูเก็ตในอดีต ฉบับพิมพ์โรเนียว**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://phuketcity.info/>. (2564, 6 ตุลาคม).
- มุสลิมไทยโพสต์ (ม.ป.ป.). **ย้อนอดีต ในหลวง ร.9 ครั้งเสด็จเยือนปอเนาะเกาะยาว**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://news.muslimthaipost.com/news/29933>. (2564, 11 ธันวาคม).
- รอง ศยามานนท์. (2511). แดงงานประวัติศาสตร์เอกสารโบราณคดี. ในฉันทิพย์ กระแสสินธุ์ (บ.ก.), **เอกสารเมืองกลาง**. 3 (1) 33,97,129. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์.
- วรรณนะ หนูหมื่น. (2559). คติชาวบ้านเรื่องวาลิในสามจังหวัดชายแดนใต้กับวาลิในนิทานคำกลอนของสุนทรภู่. **วารสารปาริชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ**. 29(2). 194-216.
- วิชชุดา ให้เจริญ. (2544). **รายงานการวิจัยการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตชุมชน กรณีศึกษาชุมชนเกาะยำน้อย จังหวัดพังงา**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ.
- สามารถ สาเริ่ม. (2561). คนแขกกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. **วารสารเมืองโบราณ**. 44 (4) 97-109.
- สุนัย ราชภัฏจารักษ์. (2517). **ภูเก็ต**. ม.ป.ท. : ม.ป.พ.
- _____. (2528). **ท้าวเทพกระษัตรี**. ขอนแก่น: ศรีรัตนอักษรพริ้นท์.
- Al-Nawawi, A. Z. (1925). **Al-Majmu' Sharh Al- Muhadhdhab**. 12 vols. Cairo: Idarat Al-Tiba'a al-Muniriyya.
- Aziz, A. H. (2014). A Unified Islamic Calendar Proposal for the World. **Middle-East Journal of Scientific Research**. 22(1), 115-120.
- Bunyanpanai, N. (2005). **Geology of Koh Yao District (4725 III) and Tonnage Koh Yao Yai (4724 IV)**. Bangkok: Bureau of Geology, Department of Mineral Resources, Thailand.
- CAPMAS (Central Agency for Public Mobilisation and Statistics). (2009). **Statistical Yearbook 2002-2008**. Cairo: CAPMAS.
- Department of Provincial Administration. (n.d.). **The population at the sub-district level for the year 2020**. [Online], Available: <https://stat.bora.dopa.go.th/>. (2021, 15 October).
- Haijarean, W. (2001). **Homestay Tourism Management for Environmental Conservation and Community Ways: A Case Study of Koh Yao Noi Community, Phang Nga Province**. Research report Office of the National Cultural Commission Ministry of Education.
- Hamakhrin, J. (Ed.). (n.d.). **Tides**. Science and Technology Knowledge Centre.
- Informant, No. 1. (2020, 23 November) Seniors in Koh Yao Noi area. **Interview**.
- Informant, No. 2. (2020, 21 October) Local Intellectual. **Interview**.
- Informant, No. 3. (2021, 19 April) Babo Abdul Quduz, Santisuk Pondok Executive. **Interview**.
- Joll, C. M. (2014). **Thailand's Sufi Networks: New Perspectives on Islamic Diversity and Muslim Marginality**. Conference: Transforming Societies: Contestations and Convergences in Asia and the Pacific at: Chiang Mai University.

- _____. (2015). **Global Islamic Circulations and Sufi Tariqa in Thailand**. Conference: Wild Spaces and Islamic Cosmopolitanism in Asia at: Asia Research Institute, National University of Singapore.
- Klinkaeo, J., Wisuttipat, M. & Jamnongsarn, S. Olek Nabi: Music ritual of Sufi Muslim in middle part of Thailand. **Journal Name: Journal of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University**. 2(7), 26-39.
- Kumkiew, W. (2015). Sema: The Path Leading to the Ultimate Reality of Rumi. **The Journal of the Royal Society of Thailand**.
- Kuwait Awqaf Public Foundation (KAPF): Annual Report (1997).
- Muslimthaipost. (n.d.). **Back in the past, King Bhumibol visited the Pondok on Koh Yao**. [Online], Available: <https://news.muslimthaipost.com/news/29933>. (2021, 11 December).
- Nakkaban, N. (2007). **Strategic plan for community based tourism development of Koh Yao Noi, Phangnga province**. Master's Thesis, University of Chulalongkorn University, Thailand.
- Numun, W. (2016). Folk Myths of Walee in Three Southern Border Provinces and Walee in Sunthornphu's Poetry Tale. **Parichart Journal, Thaksin University**. 29(2), 194-216.
- Phuket Information. (n.d.). **Phuket in the past, mimeograph edition**. [Online], Available: <https://phuketcity.info/>. (2021, 6 October).
- Rajanupab, K. P. (1918). **Annals, we are at war with Burma, the era of Krungthon and Bangkok**. n.p.; Rongpimthai Rongmueng road.
- Rajphatharuk, S. (1974). **Phuket**. n.p.
- _____. (1985). **Thao Thepkasattri**. Khon Kaen: Siriphan.
- Royal Institute. (2003). **The Royal Institute's Dictionary, 1999**. Bangkok: Nanmeebooks.
- Saeed, A. (2007). **Islamic Thought: An Introduction**. London and New York: Routledge.
- Sarim, S. (2018). Khonkheg, Songkhla Lake. **Muang boran journal**. 44(4), 97-109.
- Sasakul, C. (2019). **Sufism in Thailand: A study of impact on The Thai Muslims**. A thesis submitted for the award of the degree of Doctor of Philosophy in Islamic Studies at Aligarh Muslim University.
- Sayamanon, R. (1968). Statement on the history of archeology documents in Krasasin, C. (Ed.). **Muang Thalang Documents**. 3(1), 33, 97, 129. Bangkok: Office of the Prime Minister.
- Taychasay, T. (2015). **A Study and Conservation of "Di-kear Song" in Muslim Culture in Tambon Ko-Yao Noi, Amphoe Ko-Yao, Phang-Nga Province**. Cultural and Cultural Office, Ministry of Culture (Thailand).
- The Fine Arts Department. (1989). **Thalang, Phuket, and Andaman Coast, Archaeology, History, Ethnic and Economy**. Bangkok: Amarin printing group.